

RETÍCULES I DIAGONALS

El Pla Jaussely de Barcelona de 1907 i el Pla Burnham de Chicago de 1909

Carme Fiol Costa

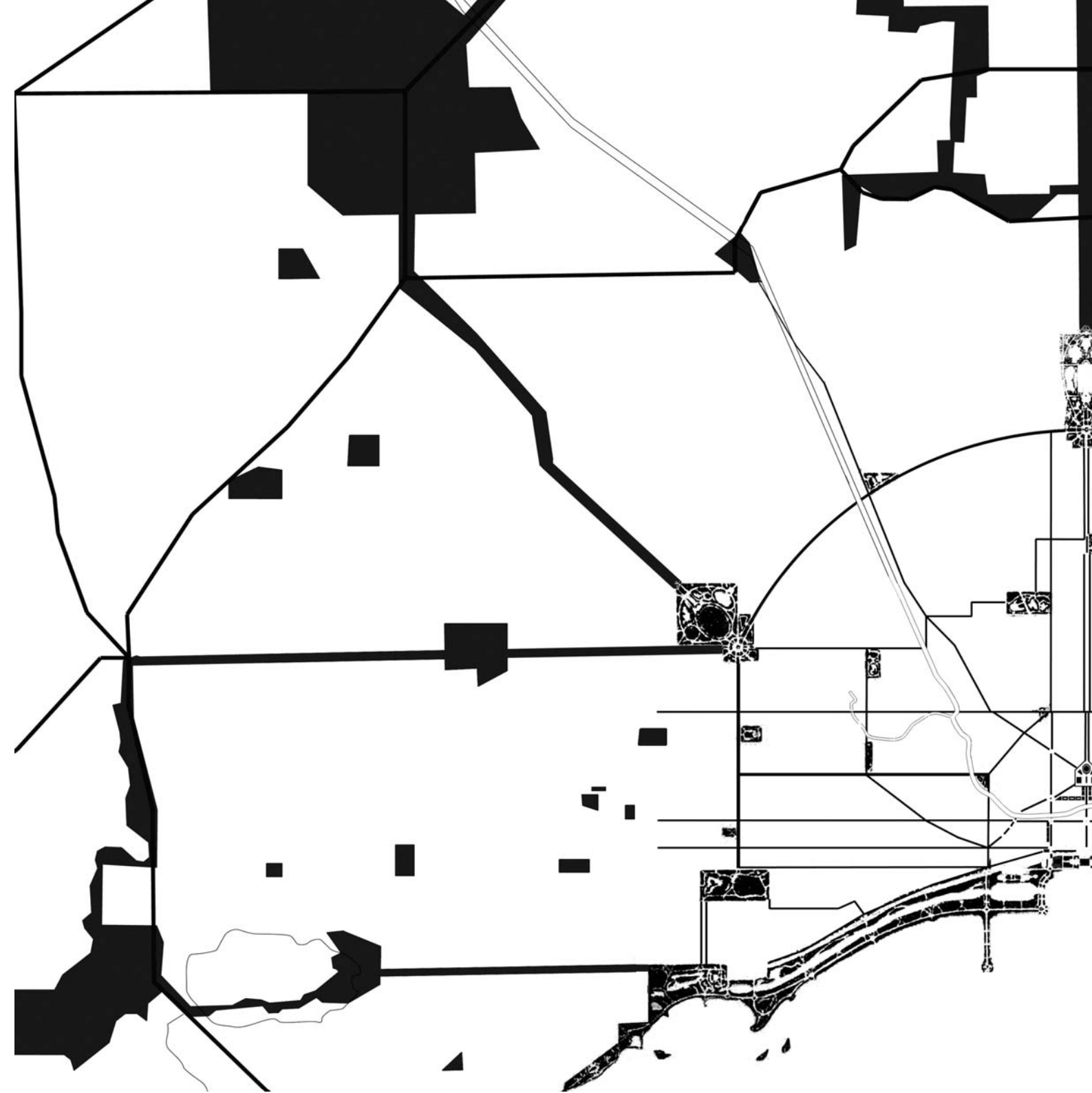
TESI DOCTORAL 2007

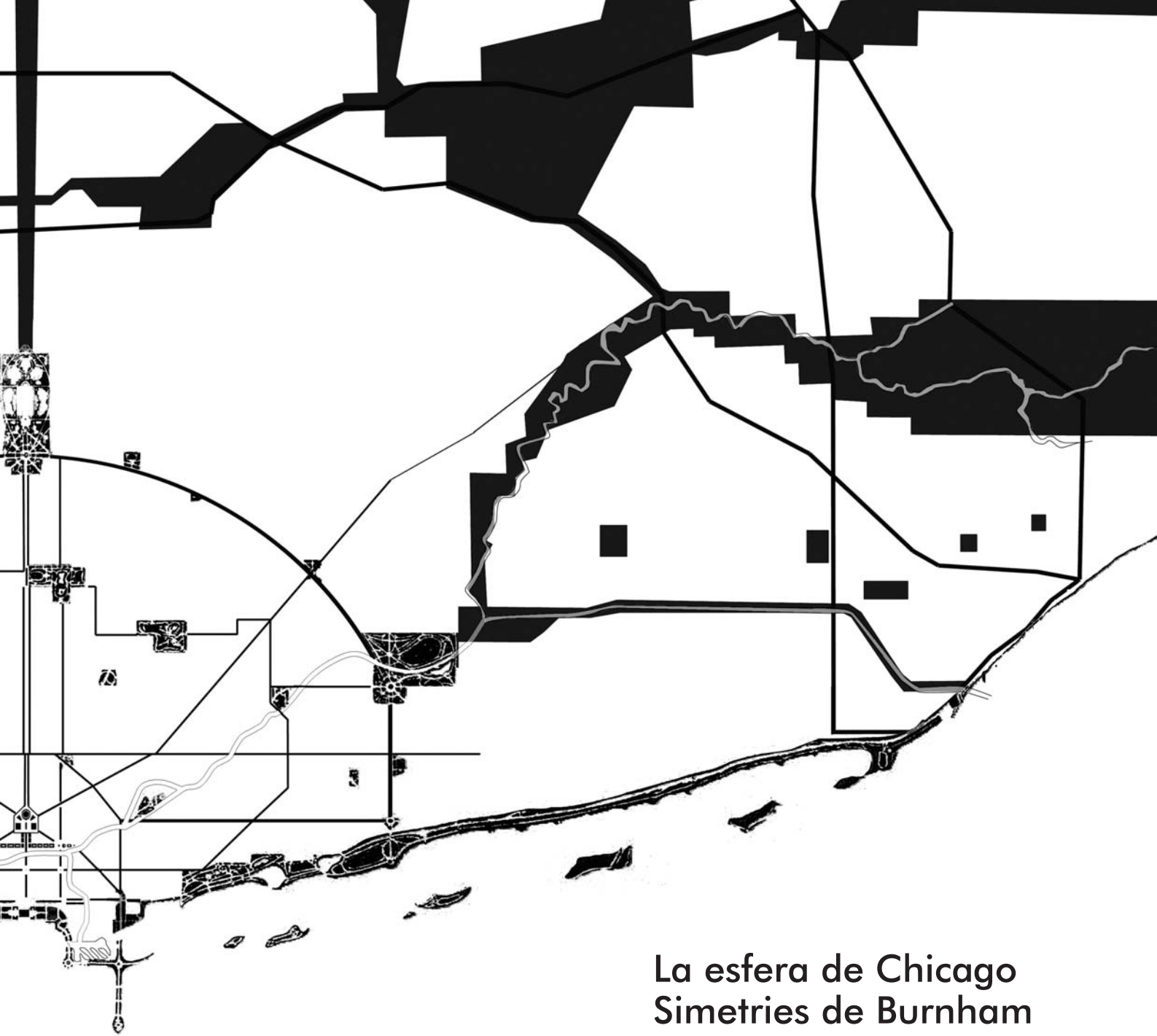
Director: Manuel de Solà-Morales Rubió

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona

Universitat Politècnica de Catalunya

La esfera de Chicago
Simetries de Burnham

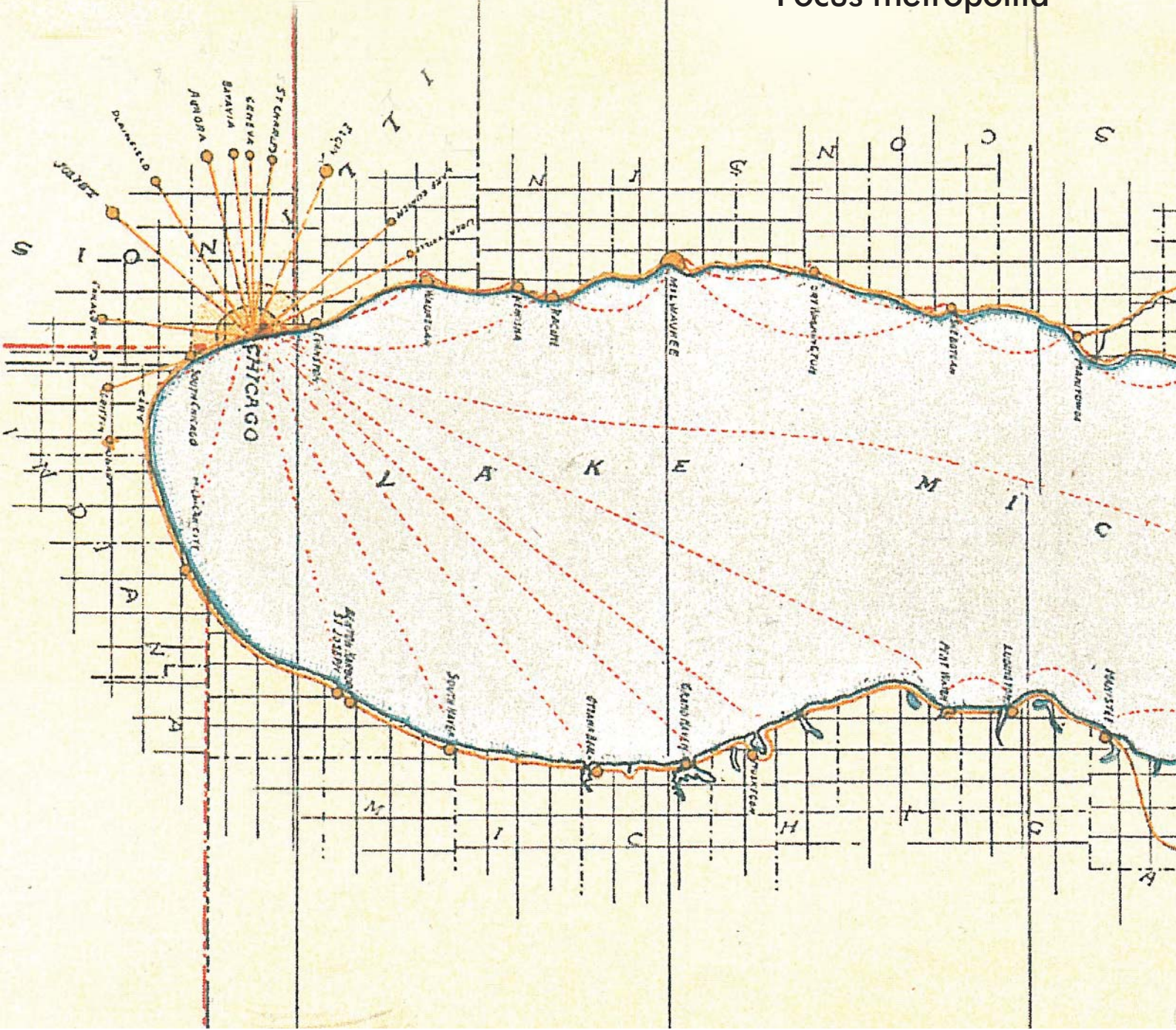
Chicago, i diagrama del llac Michigan.

Proposta de carretera per connectar totes les ciutats al llarg de la vora del llac. Llapis i llapis de color sobre paper, 62^{1/8} x 40^{5/16}. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

Proposem en aquest apartat un **itinerari** des de l'aire a partir de les vistes a vol d'ocell del Pla de Chicago per així relacionar la imatge urbana que proposa Burnham amb els instruments compositius de traçat emprats per aconseguir-la.

Com hem vist en el capítol inicial, la característica de Chicago és la infinitud: un horitzó infinit, una plana infinita i un llac immens. La retícula territorial establerta geodèsicament per colonitzar el territori i determinar la posició de la ciutat, aprovada pel govern federal, té un potencial de creixement multidireccional i il·limitat. De 1850 a 1900, la ciutat de Chicago ha passat de ser una població de 30.000 habitants a una ciutat de 2.000.0000 d'habitants, la segona ciutat dels EUA quant a dimensió. La seva posició geogràfica a la plana d'Illinois a la vora del llac Michigan, que forma part dels grans llacs d'aquest continent, li han assegurat l'abastament. El riu, en primer lloc, i el ferrocarril després, han estat els motors de la ciutat. En un radi de 60 milles del centre de coordenades de la ciutat, totes les carreteres

Focus metropolità

Chicago. Diagrama general de les autopistes exteriors encerclant, o com a vies radials, des de la ciutat. Totes les artèries que formen part del sistema fora del terme municipal existeixen, excepte quan es dibuixen en línia discontinua. Els límits de la ciutat es marquen amb tinta vermella; el riu i els altres cursos d'aigua en blau. Plan of Chicago 1909.

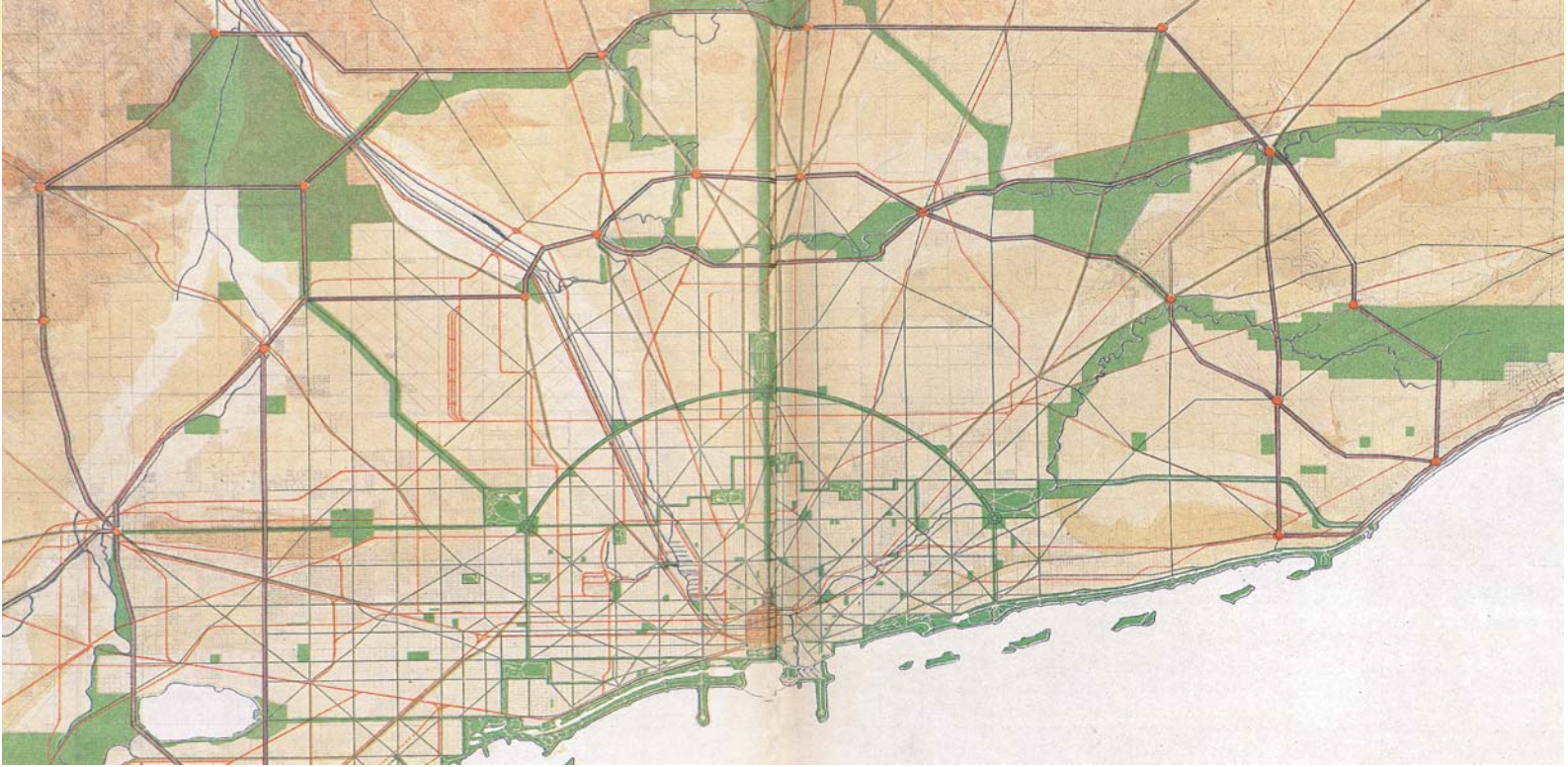
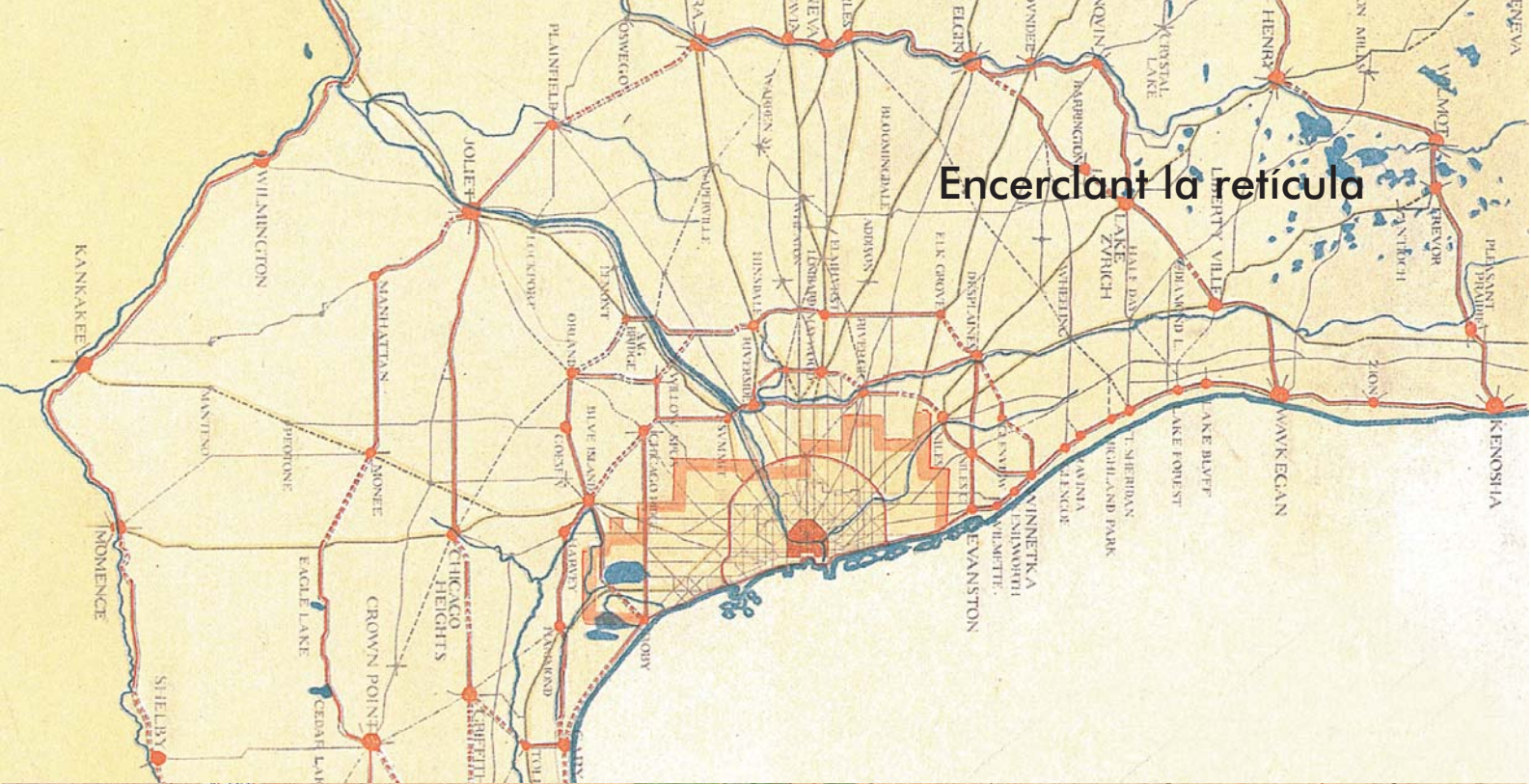
Chicago. Plànol de conjunt que mostra la topografia, els cursos d'aigua i el sistema complet de carrers, boulevards, avingudes-parc i parcs. El riu Calumet i la localització dels 'townships' exteriors. El gradient del terreny es mostra augmentant la intensitat del color (taronja) a partir del centre de la ciutat. Lake Calumet Reserve. Skokie Valley Reserve. Des Plaines River Reserve. Mt. Forest Reserve. Els parcs i les vies parc encerclen la ciutat; es col·loquen en relació a les artèries radials i augmenten en àrea en proporció a la seva distància al centre (verd). Es mostren les línies de ferrocarril (vermell), els ports proposats a les boques dels rius Chicago i Calumet, i la localització dels nuclis del voltant. L'elevació del terreny es mostra mitjançant la intensificació del color (taronja) des del centre de la ciutat. Plan of Chicago 1909.

porten a Chicago. Línies de ferrocarril de companyies diferents arriben al centre i ocupen grans quantitats de sòl per a l'emmagatzematge de vagons i mercaderies. Els carrers de la ciutat estan sovint interromputs pel ferrocarril i per la càrrega i descàrrega i col·lapsats pel trànsit de carruatges i dels primers automòbils.

En una primera vista conceptual, Burnham destaca la retícula territorial de 6x6 milles, el 'township' de Jefferson, i la inserció del **focus de la ciutat** de Chicago amb els raigs de comunicació directa amb les ciutats de la plana, litorals i de l'altra banda del llac Michigan. Ones circulars es projecten per aigua i terra per donar centralitat a la retícula en un territori sense límits.

En una visió més real i pròxima, veiem com les vies diagonals d'accés directe al centre es complementen amb circulacions que eviten el centre mitjançant circuits semicirculars que relacionen les ciutats veïnes entre si. Les cintes verdes acompanyen els circuits viaris, tenen més gruix com més lluny es troben del centre i s'endinsen a la ciutat a través de les diagonals.

Encerclant la reticula

Chicago. Vista a vol d'ocell que mostra la localització de la ciutat a les riberes del llac Michigan, juntament amb les ciutats més petites del voltant connectades amb Chicago per vies radials. Jules Guerin, Plan of Chicago 1909.

La vista a vol d'ocell amb Chicago ubicada a la concavitat del llac Michigan dona naturalitat geogràfica o congruència geomorfològica a la proposta Burnham de **corones de centralitat**. En aquests dibuixos d'encaix territorial sembla que la omnipotent retícula no existís, es diria una representació dels turons d'un circ d'alta muntanya. Com que els circuits exteriors existeixen en quasi bé un 80% de la seva dimensió, la proposta simplement els dona continuïtat completant trams inexistents. Els circuits semicirculars completats reforcen la centralitat de la ciutat. L'organització centrípeta de la ciutat s'estén al territori.

Quatre obres bàsiques d'urbanització precedeixen el Pla de Chicago:

l'aixecament de la retícula dels carrers respecte a la plana per garantir el seu drenatge el 1840; el sistema de parcs i boulevards de 1850; el canal de drenatge que assegura la qualitat de l'aigua del llac Michigan el 1880; i la *World's Fair Exposition* de 1893, que va planificar un fragment de ciutat amb ressò internacional. Després del *Great Fire* de 1871 es comença a pensar

Corones de centralitat

Chicago. Vista de la ciutat des de Jackson Park fins a Grant Park, mirant cap a l'oest. Es mostra la proposta del tractament de la ribera com un parc que delimita un curs d'aigua (o una sèrie d'estanys), i també l'ampliació del port dels iots, els molls d'esbarjo i un esquema del Grant Park. Aquest parc pot ser construït quasi bé sense cap cost per a la gent de Chicago, fent servir el material d'excavació i de deixalleria general de la ciutat. Aquest material suma en el moment present una quantitat suficient per omplir vint-i-dos acres per any. D'aquesta manera s'ha construït ja el Grant Park, i la seva prolongació més avall de la ribera sud serà només una qüestió de temps. Commercial Club of Chicago, 1909, pintat per Jules Guerin el 1907. Aquarel·la i llapis sobre paper, 40^{3/4} x 187^{3/4}. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

seriosament a confeccionar un Pla per organitzar una ciutat que ja és més gran que Londres i sembla créixer indefinidament.

El Pla de Chicago de 1909 es podria resumir en l'esquema de circuits paisatgístics entorn al centre i la jerarquització de la retícula que l'acompanya. Al centre, **els circuits paisatgístics** són entesos com una suma poligonal de diagonals que incorporen alineacions d'arbres. Les zones verdes es connecten amb els circuits viaris transformats en boulevards. L'últim circuit urbà és semicircular. Es tracta d'una gran avinguda el·líptica de 30 milles de longitud que forma una corona contínua de sòls esportius i de jocs que s'estén des de Chicago Ave. fins a 22th Street. S'estableix per emfasitzar la varietat de punts de vista amb les vies radials i connecta els nous grans parcs i corones exteriors verdes amb els parcs existents dissenyats ja en sistema per F.L.Olmsted.

A les corones externes, el riu es lliga amb les cintes verdes i estableix un sistema de drenatge natural. La ciutat s'integra paisatgísticament en el territori.

El circuit verd litoral a través dels nous

Circuits paisatgístics

Chicago. Vista mirant al sud per sobre dels estanys del parc proposat per a la ribera sud. Commercial Club of Chicago, 1909, pintat per Jules Guerin. Plan of Chicago.

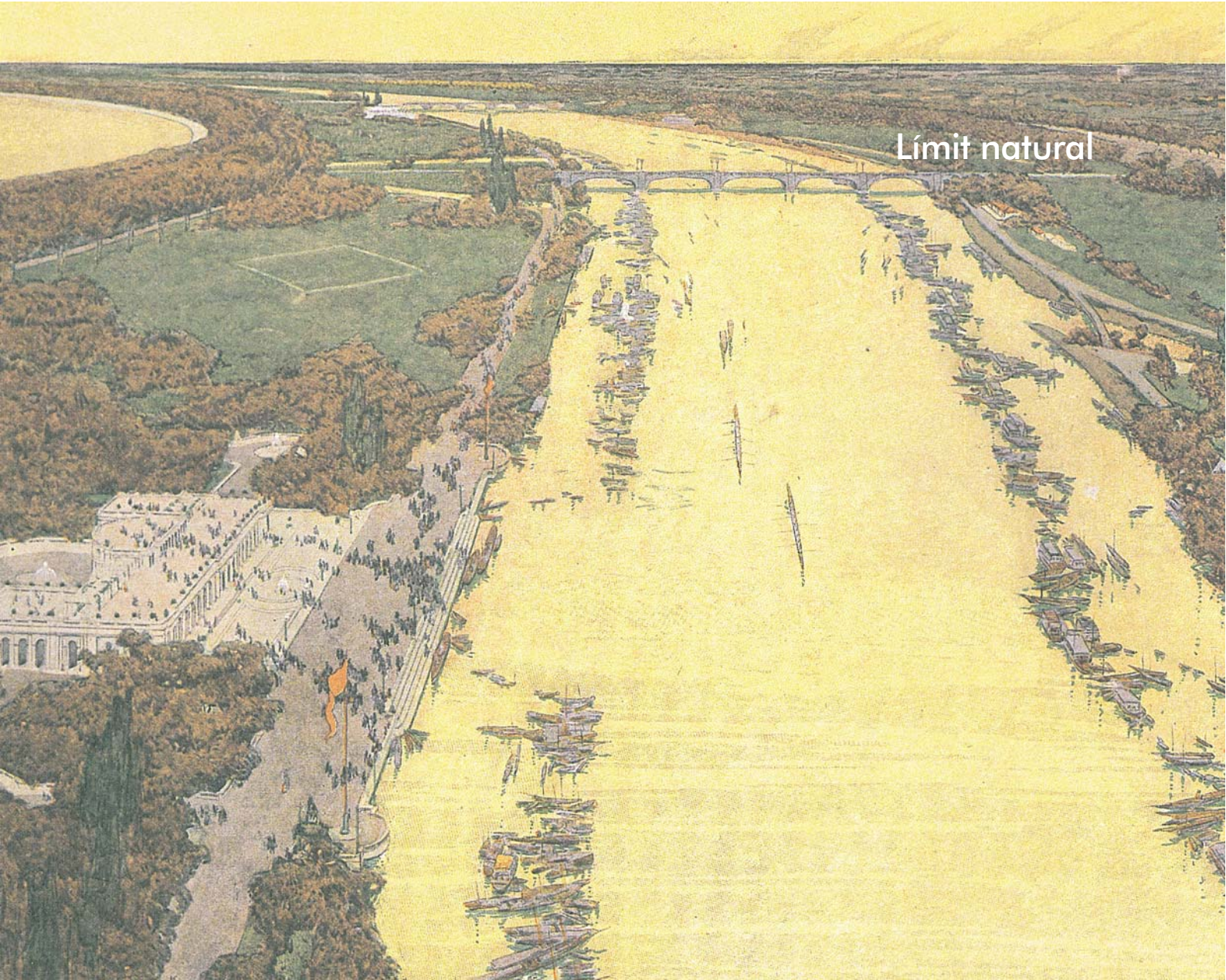
Chicago. Secció a través del parc proposat per a la ribera sud. Es proposa un boulevard per sobre d'aquesta porció del dret de pas del ferrocarril feta servir per les mercaderies; s'han de preveure drets de pas complementaris a l'aire lliure per als trens de passatgers; les connexions amb el parc exterior es fan des del boulevard per sobre de les vies. Commercial Club of Chicago, 1909. Plan of Chicago.

boulevards i parcs existents connecta amb els circuits verds i acull els finals de les grans avingudes perpendiculars al llac. Al centre de la ciutat, a banda i banda de l'eix de simetria, aquestes grans avingudes coincideixen amb els eixos ortogonals dels circuits urbans poligonals.

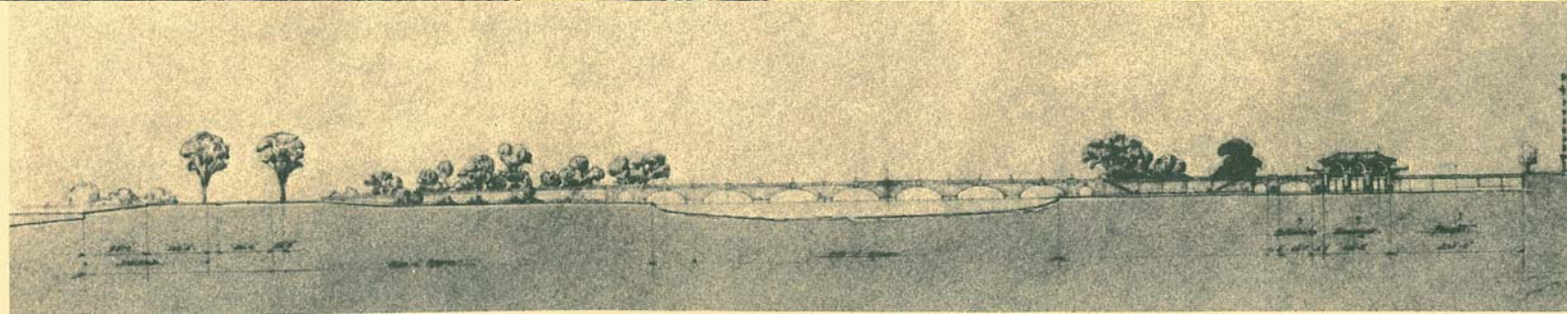
Aquest **límit verd** o parc lineal està connectat amb la trama urbana mitjançant les interseccions de les avingudes E-O de la malla. A intervals de cada mitja milla, les verticals territorials de la retícula, com penetracions lineals, travessen la franja litoral paisatgística.

El parc lineal amb el límit urbà del circuit litoral és la franja de **dissolució de la retícula** enfront del llac. S'organitza al llarg de dos promontoris a banda i banda d'un estany que proporciona aigües segures per a la navegació, miradors en terrasses i zones de lleure més naturals. I alhora serveix per recollir els milers de tones de l'excident del moviment de terres d'una ciutat en plena construcció.

A prop del port, les ressonàncies de centralitat poligonals es tornen semicirculars. Michigan

Límit natural

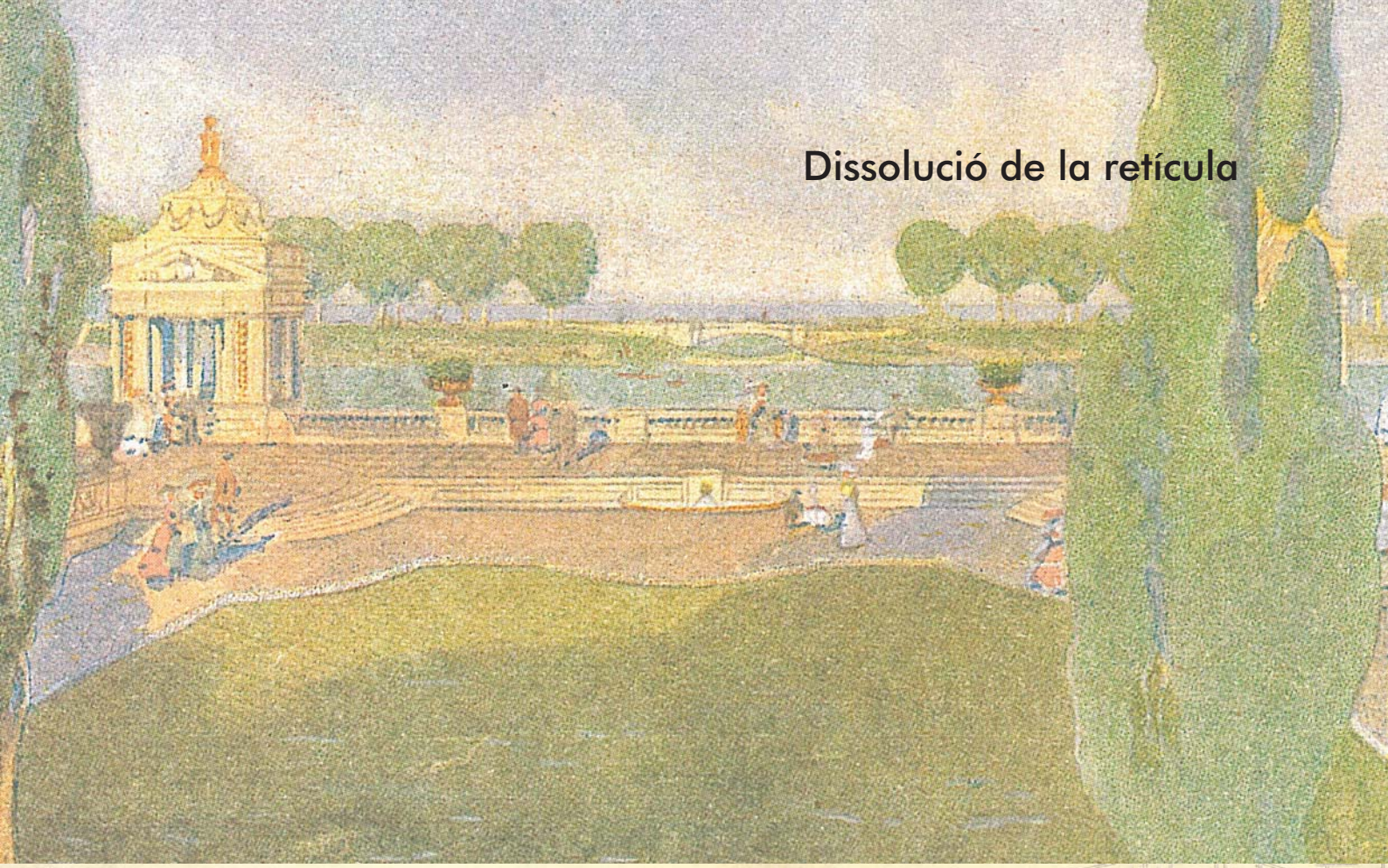
Chicago. Vista típica a través del parc de la ribera sud proposat, per exemple, a Woodland Park.
Commercial Club of Chicago, 1909.
Plan of Chicago.

Chicago. Proposta del desenvolupament del parc per a la ribera del llac des de Jackson Park fins a Wilmette. Aquest parc, que delimita estanys per navegar en barca, seria una zona contínua de jocs per a la gent i es podria construir fent servir el material de rebuig i d'excavació de la ciutat sense pràcticament cap cost.
La ribera del llac des de Chicago Avenue al sud fins a Wilmette al nord.
Tinta, llapis i llapis de color sobre paper, 40^{1/2} x 135^{3/4}. Commercial Club of Chicago, 1909, The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

Ave., façana de la ciutat al llac i sensiblement paral·lela al braç sud del riu, es converteix en l'eix de simetria longitudinal entre el semicercle del port i la trama urbana entre el primer i segon circuit. Aquest segon circuit delimita el centre comercial i de negocis. En una vista frontal sobresurten en la composició els braços del segon circuit, que s'endinsen com esculleres 1'5 milles dins l'aigua. Al centre destaquen la intersecció del parc litoral i el gran eix de simetria E-O, *Congress Street*, que és eix principal de la ciutat perpendicular al llac. El *Chicago river* deixa de ser la frontissa de la ciutat i s'integra dins l'ala esquerra de la façana urbana. La façana es compon com un **palau urbà**. El jardí de la ciutat creix sobre l'aigua i dibuixa el seu perfil. La semicircumferència de tancament del nou port esportiu completa la centralitat de Chicago.

A vol d'ocell en direcció a la **trama urbana central** es troba la plaça poligonal amb obelisc al centre. A aquest espai públic hi donen façana els edificis més representatius, *The City of Chicago*, *The Cook County* i *The*

Dissolució de la retícula

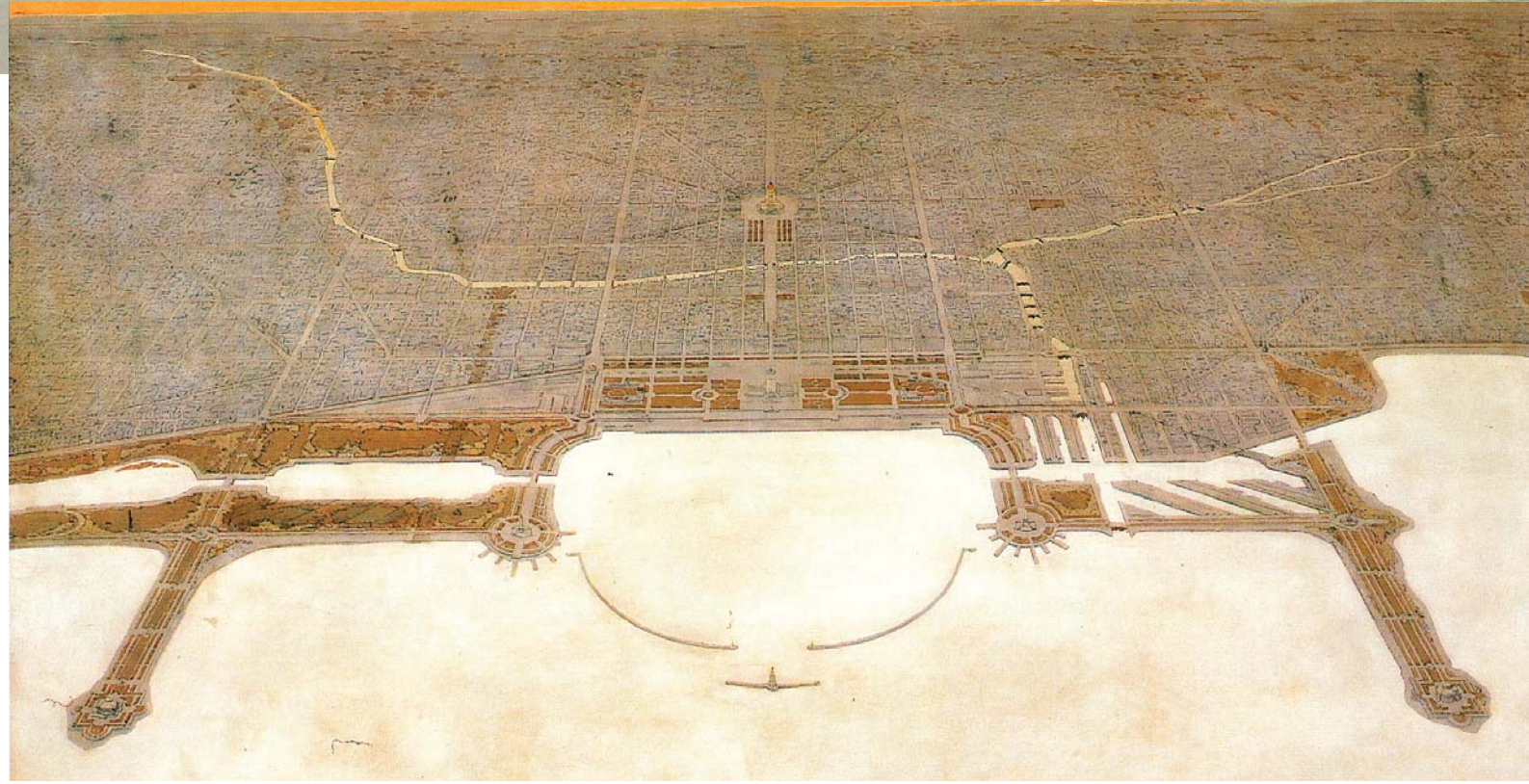
Chicago. Vista a vol d'ocell de nit del Grant Park, la façana de la ciutat, el nou port i els estanys del parc de la ribera sud. Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin. Llapis, aquarel·la i pintura al tremp sobre paper, 31¹/₂ x 45. The Chicago Historical Society.

Chicago. Vista mirant cap a l'oest per sobre de la ciutat que mostra el centre cívic proposat, el gran eix, Grant Park i el port. Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin el 1907. Aquarel·la i llapis sobre paper, 57¹/₄ x 91³/₄. Col·lecció privada.

Federal Government. Els edificis estan elevats sobre terrasses i connectats per passadissos soterrats. Un polígon pentagonal exterior dóna accessibilitat a aquest espai, en el qual concorren vuit avingudes diagonals i l'eix de simetria principal E-O.

El pentàgon del poder es col·loca a l'esplanada i s'anuncia amb l'alta cúpula de l'edifici municipal, centre de la composició administrativa i alhora centre geogràfic de la ciutat. Aquest té la voluntat de ser la personificació de la vida cívica i un monument al sistema democràtic, amb capacitat d'acollir grans masses de gent, com la Plaça de San Marc de Venècia. La dimensió del Centre Cívic, format per l'agrupació d'edificis administratius - municipals, provincials i estatals- i que té com a fita monumental l'edifici de l'Ajuntament de Chicago a imatge de la Basílica de Sant Pere de Roma, està pensada no només per dominar l'espai frontal de la plaça sinó també per ser vista des de la llunyania. *El palau i la plaça per a un poble democràtic* és el centre del sistema d'artèries de circulació i es conforma com l'ànima i

Falansteri urbà

Chicago. Esquema de l'estació de ferrocarril a l'oest del Riu entre els carrers Canal i Clinton que mostra la relació amb el Centre Cívic. Aquest Pla preveu les línies de ferrocarril a un nivell per sota del nivell del carrer, amb les estacions a sobre. Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin, 1908. Llapis i aquarel·la sobre paper, 35⁵/₁₆ x 78³/₄. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

Chicago. Vista, mirant a l'oest, de la plaça i edificis del centre cívic proposat, que apareix com el centre del sistema d'artèries de circulació i del territori de l'entorn. Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin el 1908. Llapis i aquarel·la sobre paper, 29¹¹/₁₆ x 41¹/₂. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

cúpula geodèsica de la ciutat, del territori i del món.

El frontal est d'aquest polígon central coincideix amb el costat oest d'un polígon més gran de les mateixes proporcions que és el primer circuit. La concatenació escalar de **circuits poligonals** simètrics reforça l'eix perpendicular al llac, interceptat només per l'edifici monumental.

El pentàgon del poder es situa a l'absis de l'eix E-O o nau principal de la ciutat, i en el seu encreuament amb la nau transversal es situen alineades les noves estacions de la banda de ponent.

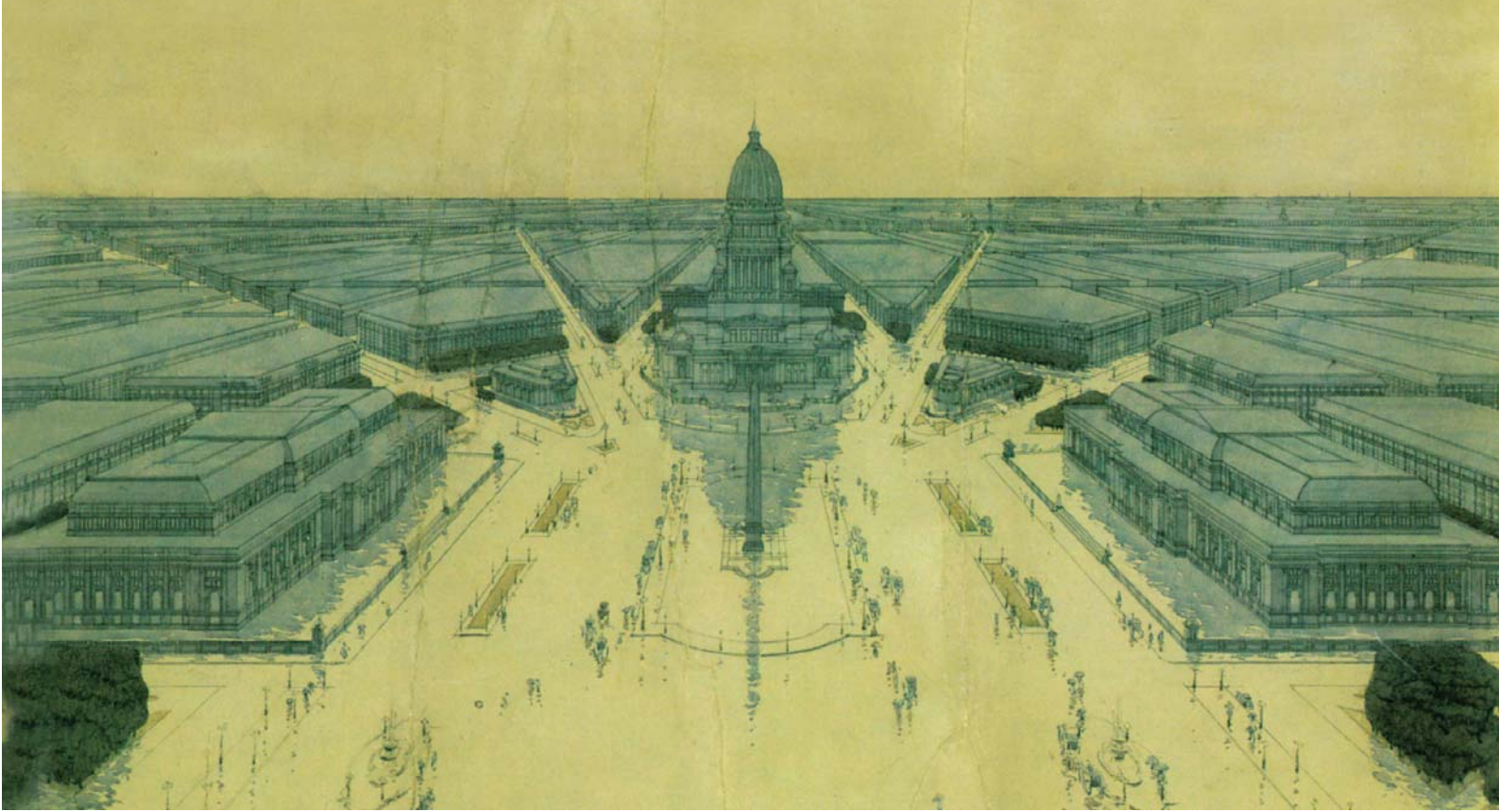
El monument és el cap de **l'encreuament central** i contrasta amb la baixa i compacta geometria dels vèrtexs triangulars de la trama adjacent.

Halsted Street al centre de l'esplanada, ampliat a 20 milles de longitud, i Ashland Ave. darrere del símbol representatiu, connecten el nucli central en direcció N-S. Resseguint **l'eix de simetria Congress Street** cap al llac es veu la seva prolongació amb un nou pont sobre el riu.

En el Pla es fan servir dos procediments

Encreuament geodèsic

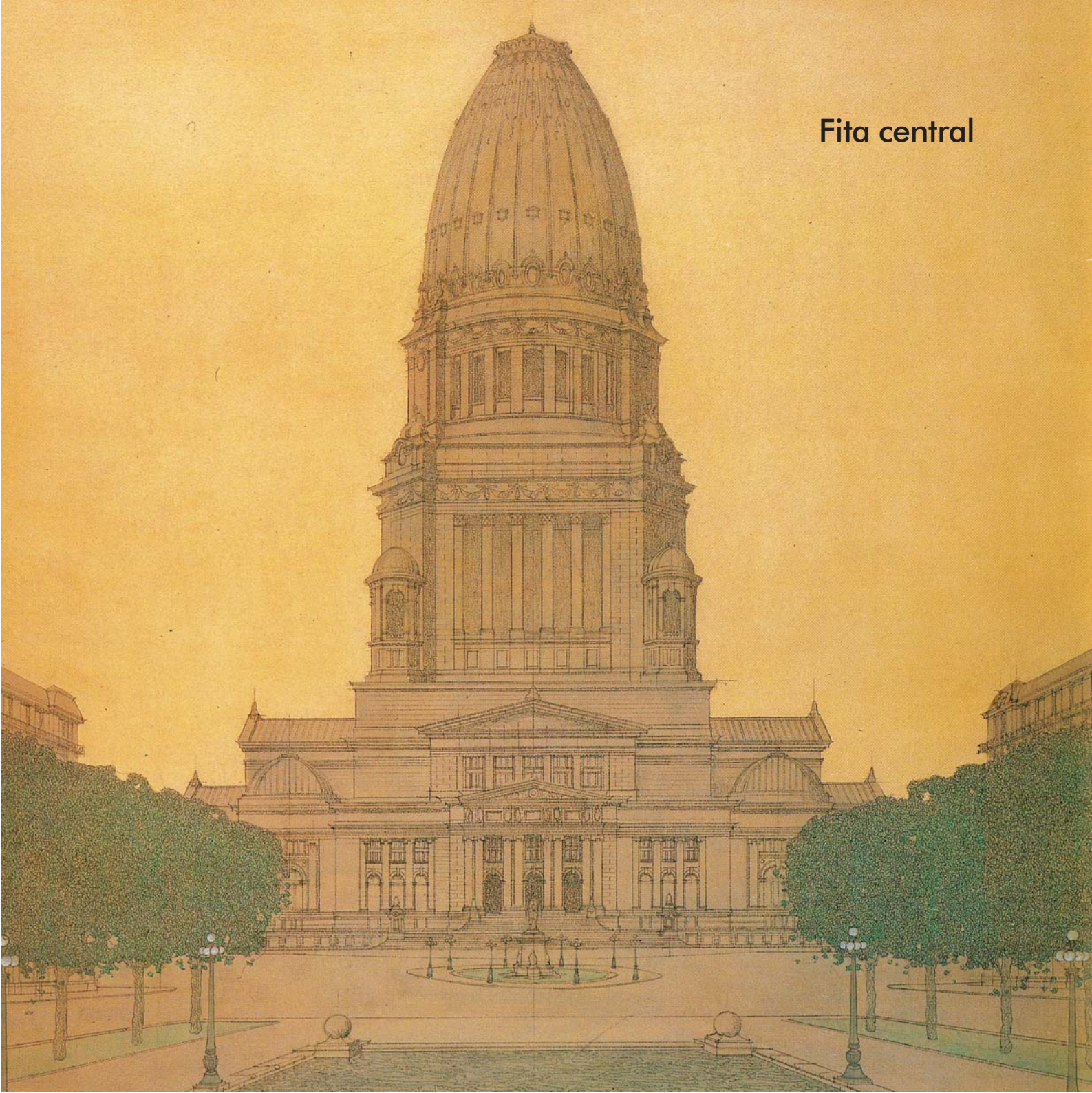
Dibuix de la façana de la proposta de Centre Cívic, Chicago, dibuixat per Jules Guérin, 1908.

inversos per donar **urbanitat**. Burnham sembla entendre que aquesta no serà possible mentre existeixi discontinuïtat. El conjunt de la seva proposta es podria resumir en la voluntat de crear densitat urbana mitjançant la introducció d'artèries diagonals que creen espais poligonals; aquests limiten la ubicació d'usos al centre i més enfora de la semiavinguda el·líptica i creen corones de centralitat.

Es tracta de limitar la força expansiva de la quadrícula a través de **límits poligonals** progressius, com si es volgués construir un centre ciutat dens i volumètricament significatiu. Aquest procediment, que sorgeix del model d'extensió de la ciutat europea, del procés d'enderroc de les muralles, s'aplica aquí en la direcció contraposada de constricció. Segurament per aquesta raó es posa un èmfasi desmesurat en la centralitat progressiva, en la simetria com a mètode compositiu jeràrquic i tancat i en la gran escala del centre i de l'edifici monumental, que es configura com el primer gratacels exempt de Chicago, com a fita simbòlica del poder de la ciutat en el futur.

Hem vist la funció dels cinturons com a

Fita central

Chicago. Vista de la proposta del desenvolupament del centre de la ciutat, des de Twelfth Street fins a Chicago Avenue, mirant cap a l'est per sobre del centre cívic en direcció al Grant Park i el llac Michigan.

Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin, 1907. Pintura al tremp i llapis sobre paper entonat, 33³/₈ x 48. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

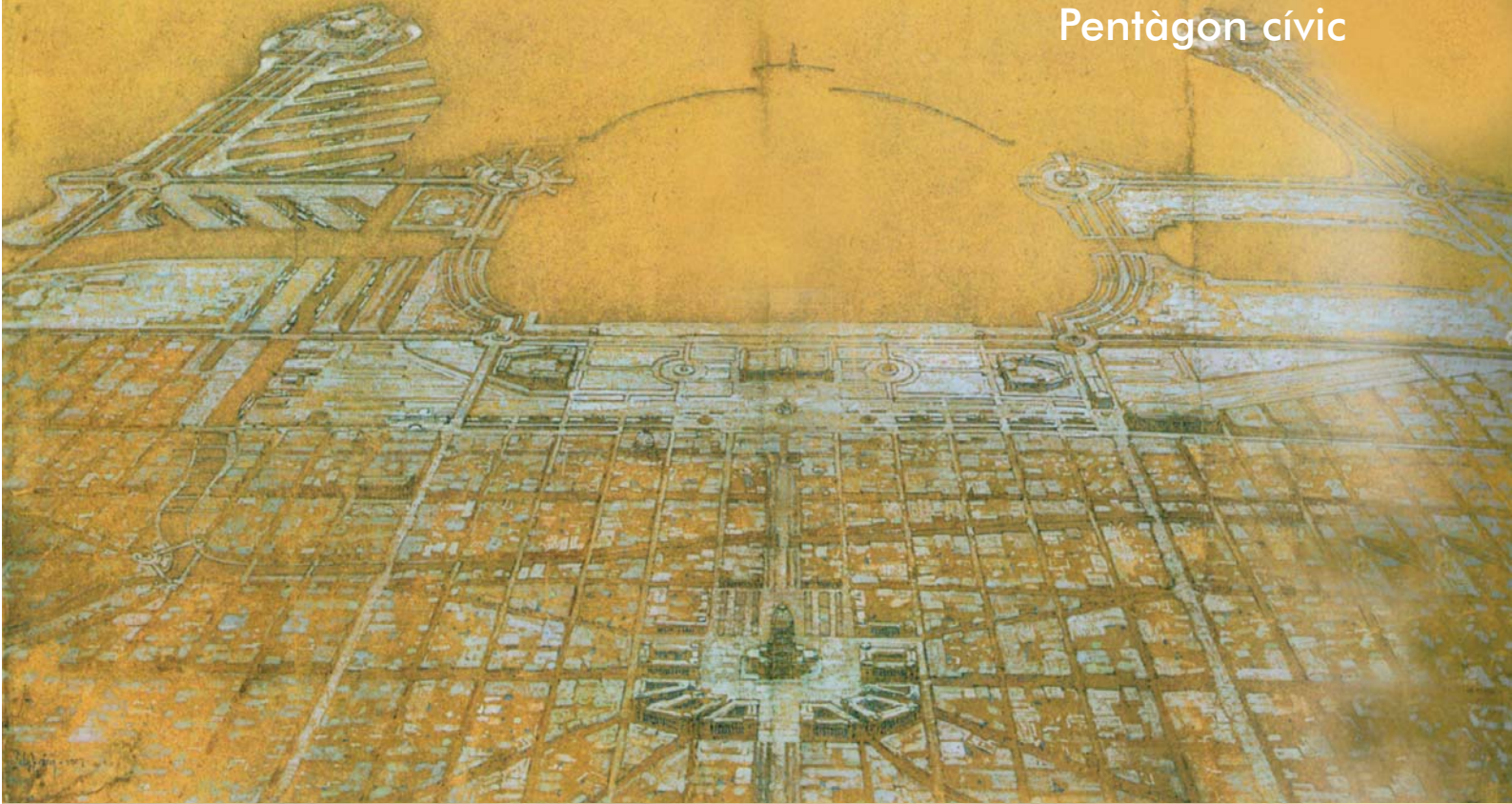
Chicago. Alçat que mostra el grup d'edificis que constitueixen el centre cívic proposat. Commercial Club of Chicago, 1909; dibuix de F. Janin. Tinta sobre paper, 40¹/₂ x 120³/₁₆. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

mecanisme de control de l'extensió urbana per procurar densitat. L'altra mecanisme complementari que es fa servir és donar **continuitat a la malla** de la retícula eliminant les interrupcions causades per elements naturals o vies de transport. És en aquesta línia que s'han d'entendre l'ampliació sistemàtica dels carrers ortogonals de la retícula cada ½ milla i les ampliacions selectives lligades a la connexió amb el centre.

Per donar continuïtat als carrers i millorar la fluïdesa de les comunicacions, Burnham proposa agrupar les terminals de les estacions de ferrocarril en dues bandes, una a l'oest i l'altra al sud de la ciutat, i organitzar un sistema d'anells o *loops* (elevat i soterrat en el centre ciutat, i a nivell a l'exterior a la resta) en successives tangències que estableixin també àmbits de centralitat.

El riu al centre de la ciutat s'integra a la xarxa reticular. L'accessibilitat a nivell de l'aigua es crea mitjançant els *quais*. Al nivell superior els ponts relliguen cada carrer E-O i N-S de la malla. Tres nous grans ponts s'estableixen sobre el riu, el de Congress Street, el de Twelfth Street i el de Michigan

Pentàgon cívic

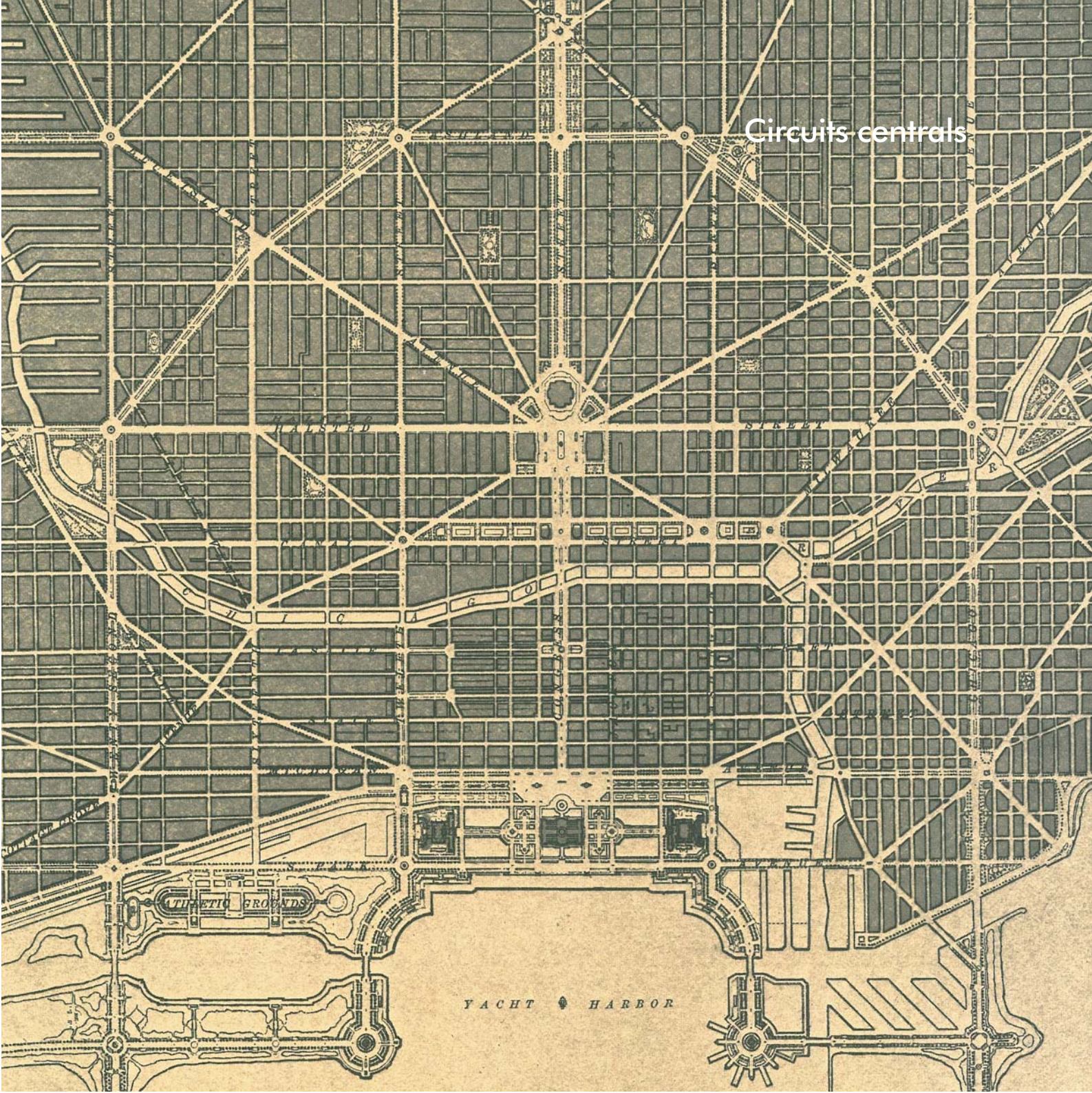
Chicago. Planta del sistema complet de la circulació dels carrers; estacions de ferrocarril; parcs, boulevards i circuits i artèries radials; molls d'esbarjo, port esportiu i molls per a barques de passeig; tractament del Grant Park; l'eix principal i el centre cívic, que presenten la ciutat com un complet organisme en el qual totes les funcions estan relacionades entre elles de tal manera que en resulta una unitat. Commercial Club of Chicago, 1909; Plan of Chicago.

Ave., i per la seva posició i amplada esdevenen noves places fluvials.

En aquest darrer procediment d'aconseguir urbanitat destaca la construcció amb edificis públics de **cruïlles urbanes de diferent escala**: la gran intersecció administrativa, la cruïlla cultural, l'encreuament dels dos eixos principals en el seu origen de coordenades i les cruïlles fluvials.

Si des de la plaça central mirant a ponent orientem la nostra vista cap a l'esquerra, al llarg de l'avinguda diagonal del primer circuit fins a la rotonda del primer pla, connectem amb *Twelfth Street* (primer eixamplament de la malla E-O), que en el seu camí cap al llac i just després de travessar el riu suporta a la dreta la bateria d'estacions del costat sud i desemboca, uns *blocks* més endavant, a la **cruïlla cultural** de la ciutat. Aquesta cruïlla i aquesta vista general del centre dret de la ciutat és la més axial del Pla de Chicago. Fins i tot la ocupació del carrer pels edificis públics és asimètrica en planta i en volumetria. Els dos edificis teatrals orientats ortogonalment, un donant façana

Circuits centrals

Chicago. El boulevard proposat de Twelfth Street a les interseccions amb Michigan Ave. i Ashland Ave. Es mostren les estacions terminals

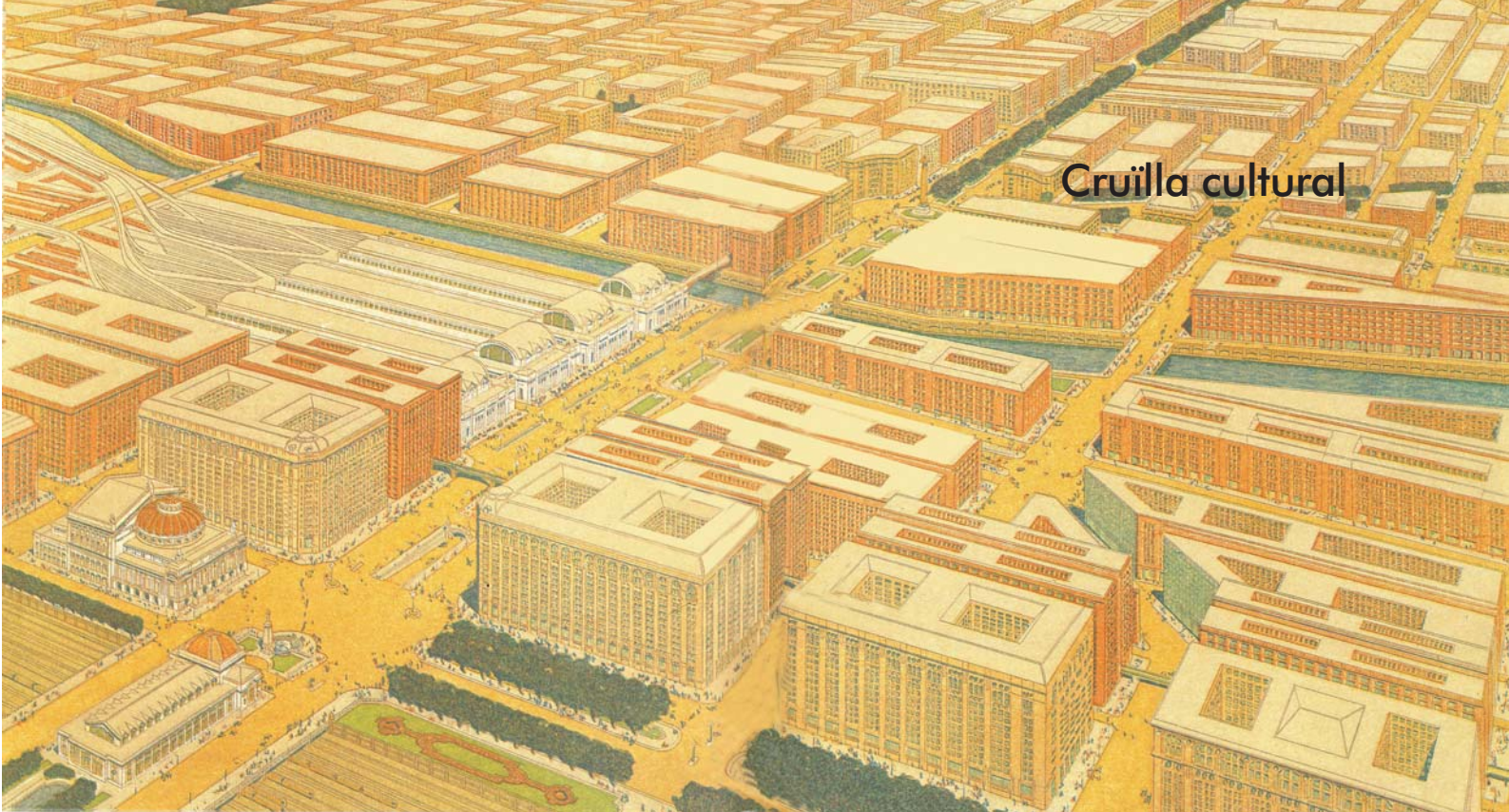
proposades que donen façana i a nivell del Boulevard, el qual es troba aixecat per permetre el pas inferior del flux del trànsit nord-sud. L'accés al boulevard es preveu en carrers alternats. L'elevació comença a Michigan Ave. i pot acabar a Canal Street. Des de la intersecció de Twelfth Street i Canal Street es veu l'artèria diagonal que comunica amb el centre cívic proposat. Entre aquesta diagonal i el Riu es mostra el començament de la agrupació proposada d'estacions de la banda oest. Commercial Club of Chicago, 1909; pintada per Jules Guerin.

Chicago. Michigan Avenue, mirant cap al sud. Carrer proposat de doble circulació en la seva intersecció amb Twelfth Street i un suggeriment per als edificis que rodejaran el lloc, incloent la reordenació de l'estació de tren de Twelfth Street. Chris U. Bagge. Llapis, aquarel·la i pintura al tremp sobre paper, 29^{1/2} x 40^{1/2}. The Chicago Historical Society.

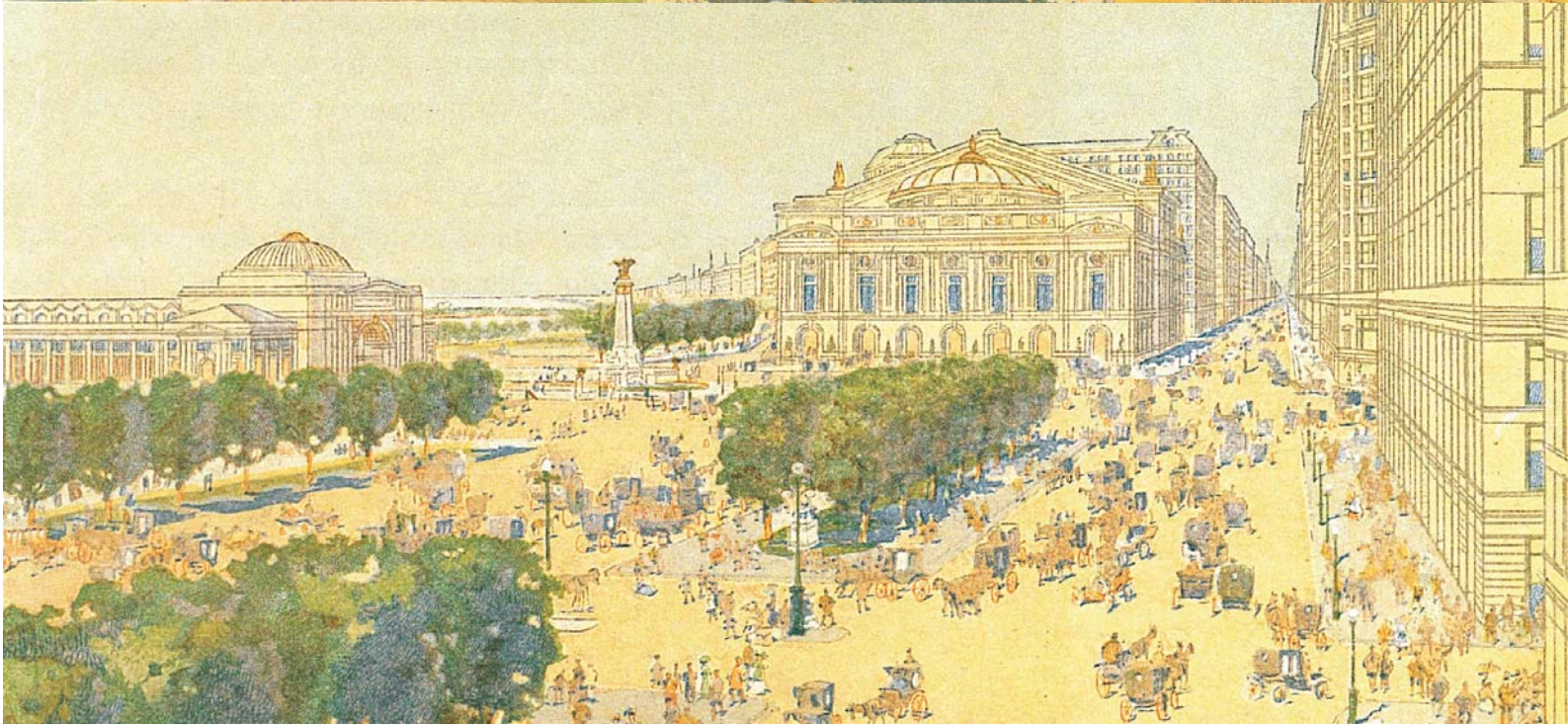
al gran carrer de Twelfth Street i desdoblant-lo cap al llac i l'altre amb façana a l'eix principal de Michigan Ave., construeixen la urbanitat de la cruïlla. La profusa plantació de les alineacions d'arbres de Michigan Ave. i la riquesa ornamental de l'arquitectura Beaux-Arts produeixen un gran efecte en contraposició amb la racionalitat de la primitiva intersecció. Aquesta plaça, a la qual es troben les diagonals del primer circuit i el diàmetre litoral de Michigan Ave., es converteix en l'encreuament principal de la banda sud.

Continuem el recorregut cap al nord al llarg del **diàmetre frontal** de la composició del Pla o Michigan Ave. Aquesta gran avinguda és la façana de la ciutat en el front de llac i el principal eix connector de trànsit entre la zona nord i sud de la ciutat. A la banda est, una gran plaça allargada en forma d'exedra que llinda amb el Grant Park és el centre ortogonal de la base semicircular i l'encreuament amb l'eix de simetria de Congress Street.

A la vista general hi veiem la uniformitat volumètrica de la retícula basada en la

Cruilla cultural

Chicago. Proposta de boulevard i avinguda - parc a Michigan Avenue i Pine Street. Vista mirant a l'oest a través del Grant Park que mostra la relació del parc amb el boulevard.
Commercial Club of Chicago, 1909.
Pintat per Chris U. Bagge. Llapis, aquarel·la i guix sobre paper, 28^{5/8} x 60^{3/4}. The Burnham Library of Architecture, The Art Institute of Chicago.

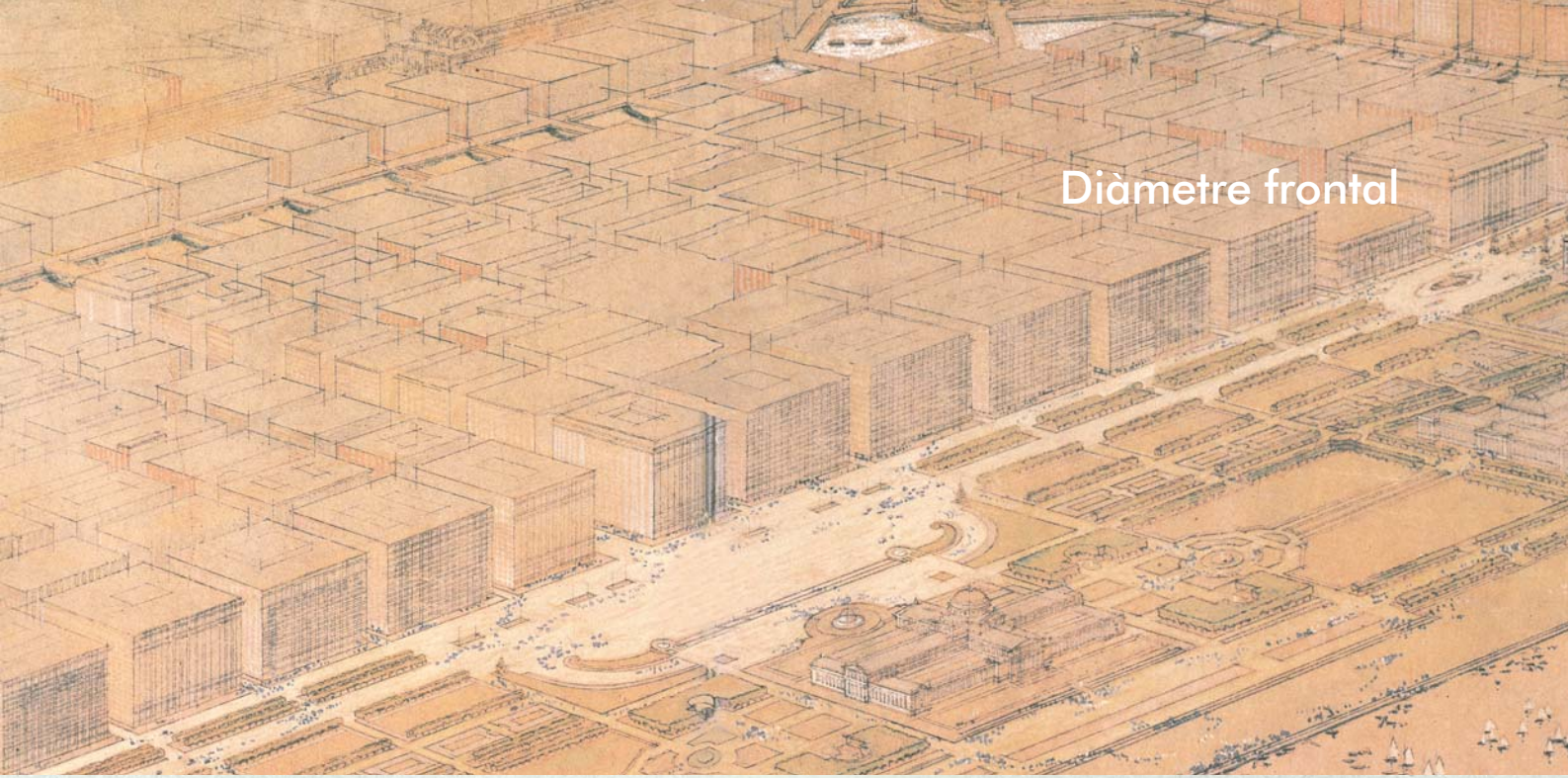
Chicago. Proposta de plaça a Michigan Avenue a l'oest del temàtic Museum of Natural History al Grant Park, mirant a l'est des de la cantonada de Jackson Boulevard.
Commercial Club of Chicago, 1909;
pintat per Jules Guerin. Llapis, aquarel·la i pintura al tremp sobre paper, 32 x 73.
The Chicago Historical Society.

Chicago. Planta de Michigan Avenue des de Twelfth Street cap al riu i la seva continuació des de Pine Street fins a Chicago Avenue. La proposta de via doble es dissenya per acomodar l'immens volum de trànsit que serà atret cap al front del llac. El carril oest es dedica al trànsit de còmputers i camions que esperen les masses que assisteixen a esdeveniments públics; el carril de llevant transporta el trànsit a través de l'àrea de negocis sense interferències dels vehicles aturats. El boulevard proposat s'eleva per sobre dels tres carrers de la banda nord i sud del riu i crea així una via lliure de trànsit pesat als encreuaments des de la banda nord fins a la banda sud. Commercial Club of Chicago, 1909.

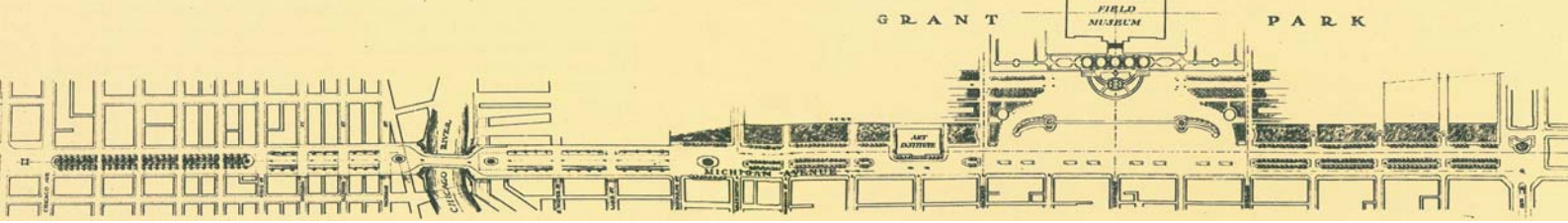
repetició del *Chicago block*. Les variacions quadrangulars d'aquesta organitzen els parterres del Grant Park. El *Chicago river* és travessat per una successió de ponts que donen continuïtat als carrers del centre. La fàbrica urbana no forma part del projecte, és el negatiu de l'espai públic i per tant en la imatge es simplifica com la repetició de la unitat a l'infinit.

La gran plaça de Michigan Ave, a l'altra banda de la façana urbana, està limitada per la façana del Field Museum i plena de gent. Aquest edifici, situat a l'eix longitudinal del *Grant Park*, juntament amb *The Art Institute* i el grup d'edificis representatius dedicats a l'art, les lletres i les ciències, configura el centre intel·lectual de la ciutat.

Burnham proposa realitzar la compra dels terrenys per als nous edificis públics amb previsió i anar-los construint a mida que les necessitats de la ciutat ho requereixin. La garantia de la seva ubicació en àrees de ciutat idònies quant a composició formal i rellevància geogràfica els atorgaria el valor simbòlic adequat. Així com *The Chicago Orchestra*, *The Art Institute*, *The Crerar Library*,

Diàmetre frontal

Chicago. Boulevard proposat a Michigan Avenue; vista mirant al nord des d'un punt a l'est de la biblioteca pública. També el desenvolupament de la parcel·la a l'est de Beaubien Court, en la qual es podria incorporar una estació de ferrocarril. Commercial Club of Chicago, 1909. Col·lecció privada.

Chicago. Vista mirant al nord des de dins del braç sud del Chicago river que mostra les remodelacions suggerides de carrers i vies per a l'organització i recepció de mercaderies per barca, a diferent nivell. Exemples similars existeixen a Alger, Budapest, Ginebra i París. Commercial Club of Chicago, 1909. L·lapis, aquarel·la i pintura al tremp sobre paper, 29¹/₂ x 38¹/₂. The Chicago Historical Society.

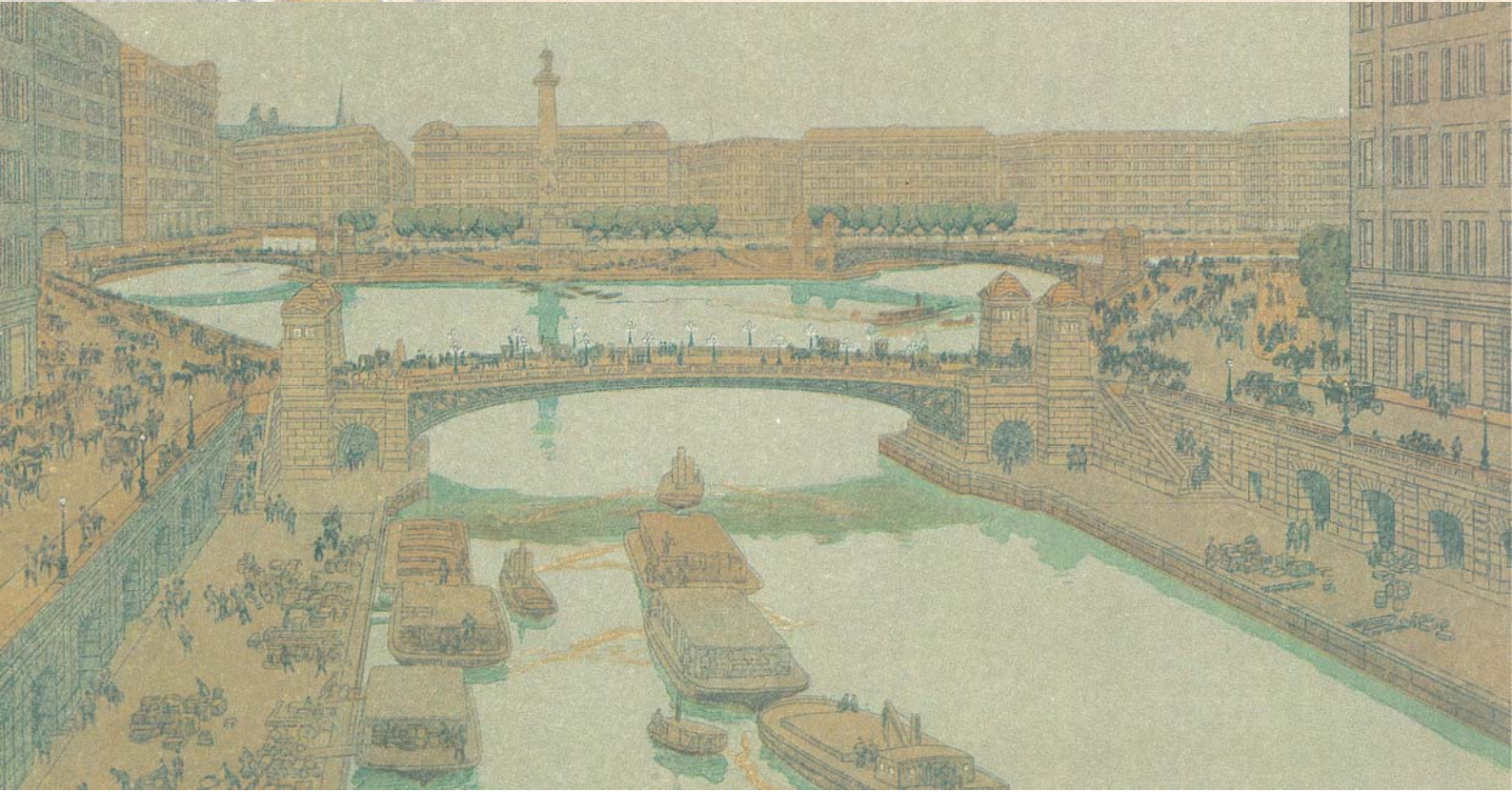
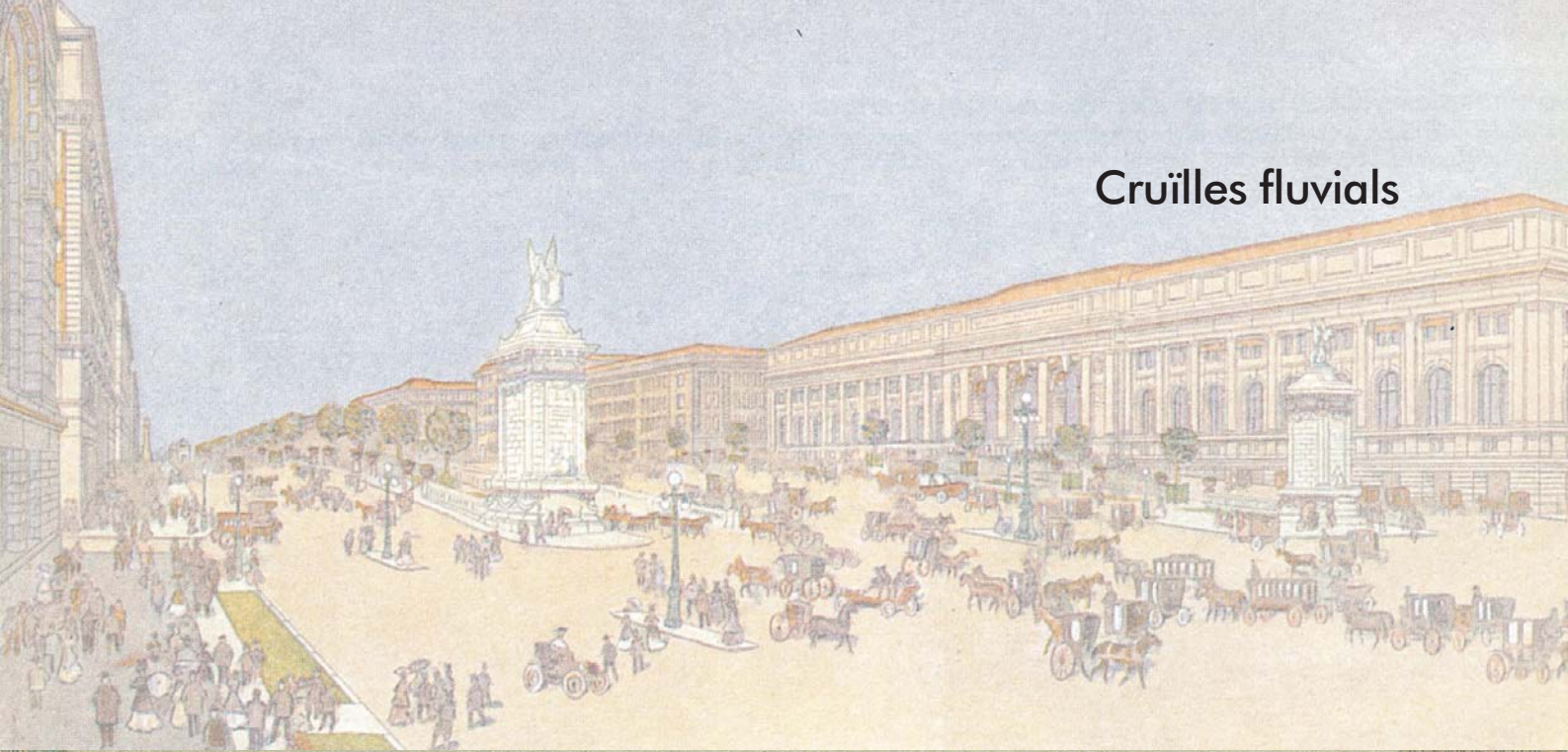
The Universities... aporten el seu contingut espiritual, el Pla estudia com ampliar substancialment la vida cultural a través dels edificis representatius.

A la vista des del sud, a l'entrada del pont de la *Michigan Ave.* es recull la proposta lineal per creuar el *Chicago river*. La construcció d'aquest salt reticular de connexió entre la banda sud i nord de la ciutat és una de les propostes més positives del Pla de Chicago.

A la vista des de la banda est del riu hi veiem la confluència de les branques nord, sud i est del *Chicago river*, **la plaça del riu**. El *Chicago river*, que va donar lloc a la ciutat, és una fita paisatgística transformada en urbana. Els enllaços perimetrals i ortogonals de la retícula amb la via de comunicació original de la ciutat integren la cruïlla fluvial a la urbanitat reticular.

La proposta de boulevard del front de riu elevat per a trànsit lleuger i vianants es complementa amb els vials de càrrega i descàrrega que es troben al mateix nivell que els *quais*. Amb la construcció de la continuïtat de la trama, el riu es transforma en connector, en un carrer més de la ciutat.

Cruilles fluvials

Chicago. Proposta de boulevard per connectar els costats nord i sud del riu; vista mirant al nord des de Washington Street. El boulevard està elevat per permetre el lliure flux del trànsit est-oest per sota d'ell, i tant Michigan Avenue com Beaubien Court s'elevan al nivell del Boulevard. El tram elevat al llarg de tota la seva longitud, des de Randolph Street fins a Indiana Street, s'estén de línia edificada a línia edificada. S'hi accedeix des dels carrers transversals per vies inclinades o rampes; aquestes poden ser canviades al costat esquerre o suprimides. Commercial Club of Chicago, 1909; pintat per Jules Guerin. Llapis, aquarel·la i pintura al tremp sobre paper, 73 x 57. The Chicago Historical Society.

Les multituds, el trànsit de gent als encreuaments de carrers E-O congestionen la gran Michigan Ave., eix nord-sud principal del centre urbà. La proposta reforça la prolongació de l'eix per sobre del *Chicago river* i la connexió territorial a través del circuit litoral. Aquest es transforma en la base del sistema circulatori general de la ciutat que unifica les tres parts separades de Chicago. La seva ampliació i la comparació amb les seves paral·leles a llevant i a ponent reforcen la seva indiscutible autoritat com a eix longitudinal. Michigan Ave., travessant el *Chicago river* i donant front al llac Michigan, amb vistes tan llargues com l'ull arribi a veure, és la **linealitat estructuradora**, la simple longitud, l'emblema del Pla i de la ciutat.

Continuitat lineal

